

БОРОТЬБА БУЗЬКОГО КОЗАЦЬКОГО ВІЙСЬКА ПРОТИ ВІЙСЬКОВИХ ПОСЕЛЕНЬ КАВАЛЕРІЇ (1817-1818 РОКИ)

У статті комплексно досліджено боротьбу Бузького козацького війська протягом 1817–1818 років, розкрито її передумови й політичну ситуацію напередодні. Детально проаналізовано перебіг збройної боротьби на різних етапах повстання та її особливості. Визначено найбільші військові операції повстанців і показано вплив повстання на посилення боротьби у регіоні.

Ключові слова: *Бузьке козацьке військо, козак, військове поселення кавалерії, військові поселенці.*

Із проголошенням незалежності України на її території опубліковано чимало праць, присвячених регіональним військовим поселенням кавалерії, які не лише зруйнували стереотипи у поглядах на військових поселенців, закладені ще в імперську добу, але й суттєво збагатили та кардинально змінили наші уявлення про їхню роль і значення у житті українського народу.

Наукова новизна полягає у систематизованому погляді на проблему боротьби Бузького козацького війська проти створення військових поселень кавалерії протягом 1817–1818 років. На основі використання сформованої джерельної бази і напрацювань попередників детально досліджено повстання Бузького козацького війська у 1817 році; здійснено його періодизацію й уточнено характерні особливості боротьби на різних етапах; розглянуто вплив повстання на посилення заворушень у регіоні.

Мета дослідження полягає у тому, щоб комплексно, на основі вивчення, узагальнення та критичного переосмислення всіх доступних

документальних матеріалів і спеціальної літератури попередників відтворити достовірність перебігу боротьби в межах Херсонської губернії бузьких козаків та державних селян протягом 1817–1818 років. Об'єктом дослідження виступає Бузьке козацьке військо й державні селяни на території Південної України.

Останні роки засвідчили справжній прорив у розробленні тематики системи військових поселень кавалерії. Доказом цього є ціла низка праць, різних за обсягом та змістом. Серед дослідників ХХ століття варто відзначити О.Д. Багалій, яка у своїх працях зверталася до проблем боротьби селянсько-козацьких мас проти запровадження військових поселень кавалерії у першій половині ХІХ століття [1]. Певний внесок у розв'язання проблеми історії кавалерійських поселень зробили С. Ковбасюк та І. Хіоні. Зокрема І. Хіоні дійшов висновку, що повстання Бузького козацького війська стало першим збройним виступом проти військових поселень. Воно відіграло революціонізуючу роль: після нього відбулися повстання базаліївських, чугуївських, шебелинських, новгородських військових поселенців [2, с. 201–202]. Необхідно згадати монографію К. Ячменіхіна [3], у якій автор проаналізував причини створення військових поселень кавалерії й піхоти, особливості їхнього функціонування. Проте вихід нових праць ще не означає, що потреба в подальшому вивченні складних питань з історії військових поселень на сьогодні відпала, оскільки відсутнє комплексне узагальнююче наукове дослідження із зазначеної проблематики.

Створення військових поселень в Україні у першій половині ХІХ столітті стало однією з найбільших реформ російського імператора Олександра І і було зумовлено економічними й соціально-політичними чинниками розвитку Російської імперії, а також низкою військово-стратегічних завдань. У Російській імперії військові поселення створювалися переважно як продовольча та господарська база армії. Організатором і головним начальником військових поселень був генерал від артилерії граф О.А. Аракчєєв. Він досить ретельно вивчав можливості перетворення Бузького козацького війська на військово-поселення кавалерії. Про це свідчить низка документів, датованих 1816 роком. З них також видно, що О.А. Аракчєєв вивчав становище не лише бузьких козаків, але і малоросійських, і українських козацьких полків [2, с. 148].

На території України у Херсонській губернії організацію військових поселень проводив генерал-майор граф І.О. Вітт. У 1816 році І.О. Вітт отримав доручення від імператора Олександра І реорганізувати чотири українських козацьких полки в Українську уланську дивізію. Згідно з наказом від 11 червня 1816 року І.О. Вітт починає розформування 15 малоросійських козацьких полків та закінчує це до кінця того ж року [2, с. 152]. У січні 1817 року граф І.О. Вітт очолив Українську уланську дивізію й отримав попередні вказівки про її поселення на території Бузького козацького війська.

О.А. Аракчєєв займався пошуком регіонів і підготовкою моделі поселення військ. У січні 1817 року він викликав до Санкт-Петербурга

отамана Бузького козацького війська М.Р. Кантакузіна і членів Бузької військової канцелярії полковників М. Линчевського та В. Жекула для ознайомлення з проектом перетворення Бузького козацького війська на військове поселення кавалерії. Проте бузькі чиновники намагалися зберегти козацьке військо як самостійне утворення. Зокрема, М.Р. Кантакузін у своїх записках запропонував нові проекти реорганізації війська, однак вони суперечили ідеї утворення уніфікованих військових поселень кавалерії й були відхилені О.А. Аракчєєвим. На початку березня 1817 року полковники М. Линчевський і В. Жекул виїхали з Санкт-Петербурга до бузьких станиць, а І.О. Вітт отримав розпорядження про розміщення Української уланської дивізії в Бузькому козацькому війську.

2 квітня 1817 року Олександр I наказав херсонському військовому губернатору графові О.Ф. Ланжерону передати Бузьке козацьке військо начальнику Української уланської дивізії І.О. Вітту [2, с. 163]. Проте І.О. Вітт чітко розумів усю складність процесу реорганізації Бузького козацького війська, можливість майбутніх заворушень козаків і тому не поспішав реалізовувати проект О.А. Аракчєєва. Тому І.О. Вітт ще під час перебування у Санкт-Петербурзі намагався переконати О.А. Аракчєєва переглянути, уточнити або доповнити деякі статті загального плану перетворення Бузького козацького війська на військове поселення кавалерії, втім безуспішно. Граф О.А. Аракчєєв не лише не погодився з його пропозиціями, але і повідомив про це Олександрю I, який зажадав від І.О. Вітта письмового пояснення. Цей документ дістав назву «Зауваження генерал-майора графа Вітта щодо поселення кавалерійських полків» від 9 травня 1817 року і складався із семи пунктів [2, с. 166]. Загальний зміст зауважень графа І.О. Вітта зводився до того, щоб, по-перше, під час організації військових поселень кавалерії уникнути руйнування козацького господарства, що згодом може призвести до заворушення; по-друге, формувати кавалерійські полки з бузьких козаків, що зменшило б витрати держави, а по-третє, максимально зберегти структуру козацького війська під час улаштування поселення. 9 травня 1817 року згідно з указівкою Олександра I було створено комітет у складі генерал-майора Ф.Є. Бухмеєра, генерал-лейтенанта Г.І. Лісаневича, генерал-майорів І.О. Вітта та П.К. Александрова під керівництвом О.А. Аракчєєва для розгляду «Зауважень...». На засіданні Комітету «Зауваження...» були відхилені й граф І.О. Вітт поїхав із Санкт-Петербурга реорганізувати Бузьке військо. Наприкінці травня – на початку червня 1817 року 2-а бригада Української уланської дивізії згідно з наказом від 11 травня 1817 року була призначена на перебування у Бузьке козацьке військо, 3-ій уланський полк розмістився в окрузі бузьких населених пунктів, а 4-ий полк – у Красносільському окрузі. Хвиля невдоволення відразу розповсюдилася по всьому війську, а поява кавалерійських полків була реальним підтвердженням чутки про перетворення козаків на військових поселенців [4].

На початку червня 1817 року козак із Вознесенська А. Бабиченко під час перебування у станиці Новопетровській побував у гостях у

відставного капітана Ф. Барвінського. Під час частування Ф. Барвінський сказав, що в нього є документ, згідно з яким усі старі козаки мають право одержати по 100 крб. [5, с. 104]. Витягнувши цілий стос паперів зі скрині, він поклав їх на стіл, а А. Бабиченко, побачивши серед них один друкований, узяв його і сховав. У станиці він та 4 козаки через те, що не могли прочитати цей папір самостійно, пішли у канцелярію до писаря. Проте писар їх дуже розчарував, адже документ містив лише положення про Бузьке військо. Згодом А. Бабиченко, продаючи крам на базарі у Вознесенську, почав розповідати козакам, що у Ф. Барвінського є два важливих документи: один – про борг старим козакам по 100 крб., другий – про те, що Бузьке козацьке військо не може бути перетворено в улани, але Ф. Барвінський просить за цей документ 2000 крб. Таке повідомлення викликало обурення серед козаків, і вони вирішили відправити до Ф. Барвінського свого представника – козака Г. Гетьманченка, щоб узяти у нього папери та з'явитися з ними до військового отамана. Одночасно з Г. Гетьманченком із Вознесенська виїхав й А. Бабиченко. Вони роз'їхалися по станицях Бузького козацького війська, де проводили збори і закликали козаків чинити опір. 2 липня 1817 року до станиці Новопетровської прибули 14 депутатів із козацьких станиць на чолі з Г. Гетьманченком і А. Бабиченком. Вони відшукали Ф. Барвінського, який наступного ранку віддав депутатам на їхню вимогу документ, але це було лише положення про ліквідацію Бузького козацького війська. Відставний капітан заявив, що в нього іншого документа немає [1, с. 103]. Тоді депутати роз'їхалися по своїх станицях з умовою піднімати всіх козаків на боротьбу. Але під час повернення у свої станиці депутати згідно з розпорядженням військового керівництва були заарештовані й відправлені до Вознесенська. Такі дії з боку влади привели до нової хвилі заворушень серед бузьких козаків. Вони відправили своїх представників до отамана М.Р. Кантакузіна з вимогою звільнити з-під арешту всіх депутатів. Уже 14 липня близько 80 козаків-депутатів прибули до Вознесенська, де зустрілися з М.Р. Кантакузіним, який пообіцяв виконати всі вимоги і наказав прибулим повернутися додому. Проте депутати, всупереч наказу, дочекалися прибуття козаків з інших станиць та утворили кінний загін кількістю близько 500 осіб.

На світанку 15 липня вони ввірвалися у Вознесенськ. М.Р. Кантакузін запросив на переговори до штаб-квартири І.О. Вітта і представників від козаків, але останні відмовилися приїхати й запропонували йому зустріч у військовій канцелярії. М.Р. Кантакузін і командир 3-го уланського полку полковник Храповицький з офіцерами прибули в означене місце. Козаки поставили їм вимогу негайно звільнити арештованих депутатів і надати звіт про поїздку до Санкт-Петербурга. У відповідь на це М.Р. Кантакузін прочитав накази Олександра I на ім'я І.О. Вітта. Бузькі козаки закричали, що не погоджуються з такими змінами і пригрозили непокорю. Проти них виступив 3-ій ескадрон 3-ого полку Української уланської дивізії [2, с. 181]. Так розпочалося повстання бузьких козаків.

16 липня І.О. Вітт, усвідомлюючи всю серйозність становища, відправився до Одеси до графа О.Ф. Ланжерона з проханням виділити йому для приборкання повстання один піхотний полк. 17 липня О.Ф. Ланжерон наказав командирі 13-ої піхотної дивізії генерал-майорові Мещерикову розмістити 4-ий морський полк у бузьких станицях, однак це не зупинило козаків і повстання наростало. Одночасно у станицях Прибузькій і Красносільській розповсюджувалася листівка, що закликала об'єднатися всіх козаків та продовжувати протидію створенню військових поселень. Зіткнення у місті Вознесенську відгукнулося в усіх військових станицях – козаки відмовлялися коритися наказам старшини і військової адміністрації, чинили опір перепису їхніх родин, рішуче заявляли, що, поки живі, не полишать своїх козацьких клейнодів. Репресії на Бузі загострили й розпалили обстановку в красносільських лісах. Озброєні козацькі загони не допускали у свої селища солдатів, направлених І.О. Віттом для перепису населення.

Особливий опір чинили козаки найбільшої станиці Михайлівської [2, с. 185]. Разом з ними були жінки та діти. Для придушення повстання у станицю був направлений Коливанський піхотний полк із Єлисаветграда у складі 3 тис. військових і декілька гармат. 27 липня Коливанський піхотний полк оточив станицю Михайлівська, і генерал Риков спробував умовити козаків підкоритися, але вони відмовилися. Заворушення тривало близько двох тижнів. 8 серпня 1817 року Олександр I відкликав на огляд Коливанський полк зі станиці Михайлівської, що призвело до масових втеч козацьких сімей зі своїх обжитих місць. Дізнавшись про таке, І.О. Вітт заборонив бузьким козакам залишати станицю і направив туди три нових батальйони піхоти [2, с. 188]. Він особисто прибув на місце подій для придушення козацьких заворушень і запросив туди трьох представників зі станиці Михайлівської, щоб зачитати їм наказ імператора Олександра I про реформу війська. Проте промова І.О. Вітта не справила враження на бузьців, і він наказав схопити трьох козаків та покарати їх шпіцрутенами.

Згодом розпочалися сутички між піхотними військами і козаками. Станичники намагалися силою визволити заарештованих. І.О. Вітту вдалося локалізувати й роззброїти козаків. Лише в середині вересня, після розправи у станиці Михайлівській, виступи було придушено. Повстання в Бузькому козацькому військові тривало майже три місяці. Для його придушення царський уряд надіслав чотири полки, понад 10 тис. солдатів [6, с. 210], які мали на озброєнні гармати. Повстання бузьких козаків зазнало поразки.

8 жовтня 1817 року імператор Олександр I підписав наказ «Про сформування Бузької уланської дивізії та ліквідацію назви Бузького козацького війська». Офіцерів колишнього Бузького війська в улани переводили «обережно, щоб не поселити недовіру до уряду» [7]. Під поселення Бузької уланської дивізії відійшли станиці Бузького козацького війська і державні села в Олександрійському,

Слисаветградському, Ольвіопольському повітах Херсонської губернії [8; 9, с. 948].

Розправа з повсталими козаками була надзвичайно жорстокою, багатьох із них порубали шаблями, потопили в Південному Бузі, засікли батогами. У місті Вознесенську військове керівництво притягнуло до військового суду 98 козаків, з них 64 засудили до страти, у тому числі й Філарета Барвінського, Панаса Бабиценка і Герасима Гетьманченка (згодом цей вирок замінили покаранням шпіврутенами та відданням у солдати). Ініціаторів повстання П. Бабиценка і Г. Гетьманченка було заслано до Сибіру рядовими, капітана Ф. Барвінського було позбавлено його рангів та дворянства.

Оцінюючи повстання бузьких козаків 1817 року, потрібно зазначити, що жоден офіцер урядового війська не перейшов на бік повсталих козаків. З документів видно, що притягнений до відповідальності у суді відставний капітан Ф. Барвінський до повстання мав випадкове відношення [2, с. 192]. Щоправда, автори деяких робіт, пов'язаних з історією військових поселень, побачили у Ф. Барвінському керівника повстання бузьких козаків [10, с. 146–147; 11, с. 150]. П.П. Євстаф'єв на підтвердження особливої ролі Барвінського під час повстання наводить лист Олександра I про розходження з думкою І.О. Вітта стосовно покарання Барвінського, вважаючи його легким [12, с. 88]. З формулярного списку бачимо, що Ф. Барвінському було 58 років, походив він із польського шляхетства, на службі перебував з 1769 до 1790 року, брав участь у військових діях [1, с. 105]. Бажання отримати посадове підвищення у Барвінського було настільки великим, що він не хестував ніякими засобами, навіть фальсифікував свої атестати і формулярні списки [13]. У 1817 році, на початку повстання Бузького козацького війська, капітан Барвінський був уже достатньо літньою людиною і до того ж мав алкогольну залежність, тому в політичну діяльність майже не втручався. Справжніми керівниками Бузького повстання були Панас Бабиченко та Герасим Гетьманченко, які змогли буквально протягом кількох днів підняти всі бузькі станиці на боротьбу проти військових поселень, надати рухові активний характер.

Суворі і жорстока розправа над бузькими козаками не припинила їх подальшої боротьби з поселенням. У травні 1818 року очікувався проїзд Олександра I по округах Бузької уланської дивізії [14, с. 30]. Військові поселенці-козаки поклали надії на цей приїзд, готувалися до зустрічі царя, щоб прохати його звільнити від поселення. З побоювання можливих ускладнень надійшло розпорядження, щоб поселенці не наважувалися подавати імператору ніяких прохань, не проводили ніяких зустрічей і навіть не підносили хліб-сіль. Читання такого наказу викликало серед козаків в окремих станицях непокору. У станиці Федорівка військовий поселенець Чоботарів заявив, що його скаргу по команді полкова управа не задовольнила, а тому він мусить сам податися до царя. Командир підполковник Терпелевський ударив Чоботарьова, чим викликав велике обурення серед поселенців. Усі

вимагали зустріти царя з хлібом-сіллю, а заодно подати йому скаргу [5, с. 30].

Під час проїзду Олександра I у 2-ому Бузькому уланському полку військові поселенці виявили грубість проти місцевого начальства, коли їх не допустили з хлібом-сіллю до імператора. Захарія Сагайдачного за виступ проти ротмістра Сориша відправили до сибірських гарнізонів, деяких поселенців позбавили знаку відмінника військового ордена, покарали шпіцрутенами через 100 чоловік – по три рази, через 500 чоловік – по одному разу [15]. 6 травня 1818 року військові поселенці самовільно влаштували сходку в станиці Себине. Прибулому туди генерал-майорові Романовському вони не дозволили арештувати «призвідників», але невдовзі їхній опір було зламано. 13 осіб судили військовим судом, а 9 – отримали тілесні покарання [16, с. 119]. Однак розправа, як згадував колишній офіцер українських військових поселень А. Стороженко, «хоча й припинила явний опір, але не змогла привернути уми щодо користі військових поселень...» [17, с. 29].

Проти військового поселення виступили селяни 18 державних сіл, що приєднувалися до Бузького козацького війська. Проте їхні виступи мали переважно форму пасивного опору. Наприклад, селяни-одnodвірці із сіл Федваря і Буковаря, як тільки виявився намір приєднати їх до козаків, подали до Херсонської губернської управи прохання дозволити переселитися з родинами на державні землі на річці Березівці, біля Устимівки. Одnodвірці сіл Орлівка та Гарбузинка також скаржилися, що вони переселилися на правах дарованих у 1812 році, а тепер їх приєднували до бузьких козаків. О.Ф. Ланжерон усі ці скарги відправляв до І.О. Вітта, а той відмовляв їм. Значно більший опір спостерігався з боку розкольників у селах Плоське, Красний Яр, Кринці й Злинка [5, с. 118].

Як засіб визволення від військового поселення було намагання окремих груп заможних селян перейти на постійне місце проживання до міст та записатися до міщанства. Проте, у зв'язку з тим, що перехід державних селян у військові поселенці проводився прискорено, селяни хоч і подавали прохання залучити їх до міщанства, але часто запізнювалися.

Отже, військові поселення як державна установа частково у своїй основі суперечили внутрішньому соціально-економічному й побутовому ладові корінного населення, створеного довготривалим процесом попередньої історії. Загострення суперечностей і виникнення суперечностей між інтересами військових поселенців та офіцерського складу, військові регламентації сприяли переростанню невдоволення своїм становищем у заворушення через бажання ліквідації поселення на початковому етапі формування (Бузького уланського полку 1817–1818 роки). Нестерпні соціально-економічні умови життя козаків стали головною причиною повстань проти створення військових поселень і призводили до масових втеч військових поселенців зі служби. Адже до того козацтво являло самостійну й заможну категорію селянства. Господарство козаків мало риси вільного підприємництва. Запровадження військових поселень з військово-кріпосницькою

регламентацією порушили звичний спосіб життя козаків, їх обтяжили важкі обов'язки з утримання постою, позбавили господарської самостійності.

Події 1817–1818 років становлять ланки єдиного процесу, в якому виділяється два основних етапи (не враховуючи попереднього етапу, що характеризувався реорганізацією українських козацьких полків в Українську уланську дивізію, чутками про ліквідацію Бузького війська і перетворенням козаків на військових поселенців).

Перший етап (1817) відзначився проектами бузьких чиновників і графа І.О. Вітта залишити Бузьке козацьке військо самостійним утворенням, активізацією активних форм боротьби, поступовим наростанням збройного опору козацтва й селянства, поразкою повстання. На другому етапі (1818) хвиля протестів відновилася, коли 18 державних сіл, що приєднували до Бузького козацького війська, прагнули уникнути військових поселень. Проте їх виступи переважно мали форму пасивного опору. Найрозповсюдженішими формами боротьби були: скарги особисті та колективні, масовий невихід на державні роботи, невиконання різноманітних розпоряджень командирів поселень, самовільні відлучки з поселення.

Повстання Бузького козацького війська вплинуло на рух козаків і державних селян Слобідсько-Української губернії проти створення військових поселень кавалерії. Серед характерних рис повстання Бузького козацького війська можна простежити: масштабність, зумовлена участю значної частини козаків і впливом на інші козацькі станиці й села державних селян, домінування збройних форм боротьби, вплив на соціально-політичні процеси в Україні.

Хід повстання переконливо засвідчив прагнення бузьких козаків Південної України відновити соціально-політичні та повернути господарські здобутки козацького війська. Найзапеклішими районами повстання були станиця Михайлівська і місто Вознесенськ. Серед причин поразки повстання були: стихійність, слабка співпраця серед козацтва, кількісна перевага з боку імперських військових частин.

Список використаних джерел

1. Багалій О.Д. Історія військових поселень в Україні. Із неопублікованої спадщини / О.Д. Багалій; [упорядкув. В.Л. Маслійчук, Т.Г. Павлова; вступ. ст., комент. Т.Г. Павлова]. – Х.: САГА, 2007. – 348 с.
2. Хиони И.А. Бугские казаки и их борьба против феодально-крепостнического гнета (последняя четверть XVIII – первая четверть XIX века): дисс... канд. ист. наук: 07.00.02 / Хиони Иван Александрович. – Одесса, 1973. – 212 с.
3. Ячменихин К.М. Армия и реформы: военные поселения в политике российского самодержавия / К.М. Ячменихин. – Чернигов: Сіверянська думка, 2006. – 444 с.

4. Бачинська О.А. Бузьке козацьке військо (1785–1817) [Електронний ресурс] / О.А. Бачинська // Козацтво XV–XXI ст. – Режим доступу: http://www.cossackdom.com/articles/b/bachinska_bugvoisko.htm
5. Ковбасюк С.М. Військові поселення кінноти. Заснування і поширення військових поселень на Україні: дис.... канд. іст. наук: 07.00.02 / Ковбасюк Самсон Михайлович. – Одеса, 1945. – Ч. 1. – 289 с.
6. Ковбасюк С.М. Бузьке козацьке військо / С.М. Ковбасюк // Радянська енциклопедія історії України. – К., 1969. – Т. 1. – С. 210.
7. Російський державний військово-історичний архів (далі РДВІА). – Ф. 405. – Оп. 1. – Спр. 22. – Арк. 210.
8. РДВІА. – Ф. 405. – Оп. 1. – Спр. 22. – Арк. 146.
9. Об исключении из казенного ведомства некоторых селений Херсонской губернии, назначенных для поселения войск // Полное собрание законов Российской империи. Собрание I. – СПб., 1830. – Т. 34. 1817. – № 27195. – С. 948.
10. Петров А.Н. Устройство и управление военных поселений в России: сборник / А.Н. Петров // Граф Аракчеев и военные поселения. 1809–1831. – СПб., 1871. – С. 85–308.
11. Верещагин Г.А. Материалы по истории бунтов в военных поселениях при Александре I / Г.А. Верещагин // Дела и дни. Исторический журнал. – 1922. – Кн. 3. – С. 148–165.
12. Довнар-Запольский М.В. Тайное общество декабристов. Исторический очерк, написанный на основе следственного дела / М.В. Довнар-Запольский. – М., 1906. – 340 с.
13. Державний архів Одеської області (далі ДАОО). – Ф. 1. – Оп. 218. – Спр. 8. – Арк. 2-6.
14. Бачинський А.Д. Козацтво на півдні України (1775–1869) / А.Д. Бачинський, О.А. Бачинська. – Одеса: Маяк, 1995. – 55 с.
15. ДАОО. – Ф. 405. – Оп. 1. – Спр. 25. – Арк. 386.
16. Федоров В.А. Борьба крестьян России против военных поселений (1810–1818) / В.А. Федоров // Вопросы истории. – 1952. – №11. – С. 112–124.
17. Федоров В.А. Солдатское движение в годы декабристов. 1816–1825 гг. / В.А. Федоров. – М., 1963. – 206 с.

В.Л. Цубенко

**БОРЬБА БУГСКОГО КАЗАЦКОГО ВОЙСКА ПРОТИВ
ВОЕННЫХ ПОСЕЛЕНИЙ КАВАЛЕРИИ (1817–1818 ГОДЫ)**

В статье комплексно исследована борьба Бугского казацкого войска на протяжении 1817–1818 годов, раскрыты её предпосылки и политическая ситуация накануне. Детально проанализирован ход вооруженной борьбы на разных этапах восстания и его особенности. Определены наибольшие военные операции повстанцев и показано влияние восстания на усиление борьбы в регионе.

***Ключевые слова:** Бугское казачье войско, казак, военное поселение кавалерии, военные поселяне.*

V.L. Tsubenko

**STRUGGLE OF THE BUH COSSACK HOST AGAINST
MILITARY SETTLEMENTS OF CAVALRY (1817–1818)**

In the article the struggle of the Buh Cossack Host during 1817–1818 is thoroughly studied; its pre-conditions and the proceeding political situation are exposed. The course of the warfare at different stages of the revolt and its peculiarities are analyzed in detail. The most important military operations of insurgents are specified, and the influence of the revolt on strengthening the fight in the region is shown.

Keywords: *the Buh Cossack Host, Cossack, a military settlement of cavalry, military settlers.*

Надійшла до редакції 14 березня 2011 року

